

A marxinalidade desde o coñecemento e a prevención: O cárcere, outra realidade

¿Cómo e que xurdiu o tema do cárcere?

Durante algún tempo unha de nós traballou nun centro penitenciario, como profesora, e formou parte do equipo de redacción dunha revista feita polas internas. A revista chamábase "EN TERRA" que na linguaxe penitenciaria quere dicir "NA CADEA".

Nas sesións dedicadas á confección da revista chegouse a crear entre as internas un ambiente de complicidade e amizade que propiciou os relatos de experiencias do seu mundo e os debates, algunhas veces sobre temas previamente seleccionados. Co consentimento e a colaboración das internas foron gravadas 5 horas de conversación, entre elas, de forma directa e con medios totalmente artesanais.

Máis tarde, como ensinantes, pensamos en como aproveitar este

"material tan vivo" a cerca dun mundo tan pechado e descoñecido, e especialmente difícil para as mulleres. A nosa intención non era mostrar as presas como monstros nin como heroínas, senón contribuir a presentar-las consecuencias dun tipo de sociedade que entre todos creamos.

TRABALLO AUDIOVISUAL:
Mª CONSUELO GONZALEZ DE DIOS, MERCEDES FERNÁNDEZ DANS, SEVERINA REBOREDO PENA

E A U.D. FOI REALIZADA POR:
MERCEDES FERNÁNDEZ DANS
SEVERINA REBOREDO PENA

COA COLABORACION DE:
MIGUEL MOLINA VALIENTE (COEDUCACION)
JOSÉ MARIA AGUILERA CARRASCO (AUDIOVISUAIS) DO CEFOCOP DE A CORUÑA FORMANDO PARTE DUN GRUPO DE TRABALLO NO CURSO 95/96

TRABALLO DE CAMPO: audio

PRE-GUIÓN: selección de frases significativas, planificación de posibles imaxes

TRABALLO DE CAMPO II: realización de imaxes

GUIÓN DEFINITIVO: historias = bloques temáticos

MONTAXE DIAPORAMA: banda sonora, organización de imaxes, sincronización

UNIDADE DIDÁCTICA

¿De que consta o proxecto?

Está formado por:

- Un diaporama (ó redor de 100 diapositivas)
- Unha unidade didáctica

Pasos para a realización do diaporama

A partir do material audio recollido (5 horas de conversación) realizamos unha selección de frases significativas, enfiadas baixo unhas ideas claves, que máis tarde formarían os distintos bloques temáticos do diaporama e da unidade didáctica.

Así fixemos un pre-guión e baseándonos nel fomos ó cárcere a realizar as fotos, sabendo en parte o que queríamos buscar. O acceso ás instalacións foi restrinxido a certas dependencias, debido as normas de seguridade. As fotografías realizadas ás internas foron tomadas a petición súa, de forma que non foran recoñecidas, pero colaboraron en todo o momento na sesión fotográfica que durou unha mañá.

Posteriormente fixeron unha selección das fotos tomadas, e da fusión destas imaxes co audio, xurdiu o guión definitivo.

Intentamos que o "estilo" do diaporama fora máis impactante que narrativo para que permitise unha lectura aberta e subxectiva. Xogamos cun tipo de imaxes manipuladas, usando a cor como símbolo, o *collage*... Non é un documental, son pinceladas dunha realidade.

A unidade didáctica

O noso obxectivo primordial ó realiza-la UD correspondente o traballo audiovisual, foi facer reflexionar ó alumnado de ESO, BUP, COU, ou outro tipo de asociación xuvenil, de mulleres, etc. sobre esta realidade e sobre a relación que ten coa vida cotiá (paro, violencia sexual, droga, intolerancia, indiferencia...)

Este material educativo podería ser unha aproximación a un ámbito social determinado, que parece inexistente por descoñecido. Intentamos partir da observación da rea-

lidade propia: medio escolar, amizades, familia... para que o alumnado se responsabilice e se comprometa co seu contorno, dentro do marco da reforma.

Apartados nos que se divide o diaporama

- SIDA
- Mulleres-nais
- Amor compartido
- Sexo (Vis a Vis)
- Prostitución
- Cárcere ¿Para que?

En relación con estes apartados, as ideas claves correspondentes foron:

- Coñecer para prever
- Maternidade como rol
- Amor en igualdade de dereitos
- A sexualidade como dereito humano
- O dereito a traballar
- A igualdade de oportunidades

Ó profesorado propoñémoslle un traballo práctico cos alumnos/nas segundo unha destas ideas claves das que partirán: obxectivos, conceptos, procedementos, avaliación inicial e final, actitudes, actividades e información sobre cada tema. Faise ademais unha lectura da imaxe e da banda sonora.

As actividades están fundamentadas nestes principios metodolóxicos:

- Relación das actividades coas experiencias de cada alumno.
- Tratamento dos contidos transversais non como asignatura senón como "modo de pensar".
- Protagonismo de cada alumno/a no seu cambio persoal de valores.
- Utilización pedagóxica dos conflitos.

As estratexias que nos parecen máis operativas son as que cada grupo precise, dependendo dos niveis e idades coas que o profesorado traballe. Propoñemos algunhas tales como: debates, recollida de datos por parte do alumnado, xogos de interpretación de papeis, análise de recortes de prensa, etc.

En canto ás avaliacións, propoñemos unha avaliación final para relacionala cunha inicial, que debe partir de cada profesor/grupo.

Para resumirlos obxectivos propostos facémos esta pregunta:

Bibliografía

- APPLE, M. *Maestros y textos. Unha economía política de las relaciones de clase y de sexo en educación*. Paidós. Barcelona 89.
- FERNÁNDEZ ENGUITA, M. *Educación formación y empleo en el umbral de los 90*. M.E.C. Madrid 90.
- FERNÁNDEZ ENGUITA, M. "El mercado de trabajo y el curriculum".

Cuadernos de Pedagogía nº 255.

- VEGA A., LACOSTE, J. A. *Niños, adolescentes y SIDA. Problemática social e intervención educativa*. Promolibro, Valencia 1955.
- MICHEL, A. *Fuera moldes, hacia la superación del sexismo*. Ed. Horas.
- VEGA NAVARRO, A. "Exclusión y dominación sexista en la escuela coeducadora". *Cuadernos de Pedagogía* nº 233

“¿SOMOS CAPACES DE MIRAR
DOUTRA MANEIRA, PARA ACTUAR DOUTRO XEITO?”

EXPERIENCIAS

EXTRACTO DA UNIDADE DIDÁCTICA

	SEXO VIS-A-VIS	PROSTITUCIÓN	CÁRCERE ¿PARA QUE?	
IDEAS CLAVE	A sexualidade como dereito humano	O dereito a traballar	Igualdade de oportunidades	obxectivos
OBXECTIVOS	Crear novas pautas de conduta que liberen a persoa humana	Saber reivindicar os seus propios dereitos	Concienciación da súa responsabilidade como cidadáns en democracia	Coñece-la linguaxe da imaxe Descubri-la significación e elementos da banda sonora
CONCEPTOS	-Tolerancia -Respecto	-Sexismo -Valor feminino e masculino	-Rehabilitación -Democracia	conceptos
INFORMACIÓN PROFESORADO	-Bibliografía breve sobre valores femininos e masculinos	-Diferentes teorías sobre a prostitución -Estatísticas sobre traballo feminino	-Bibliografía sobre temas relacionados co cárcere	Tipos de planos análise do significado: -Connotación (lectura subxectiva) -Composición -A cor como símbolo -Linguaxe formal e informal (vulgarismos, incorreccións) Efecto dramático da banda sonora
PROCEDEMENTOS	-Análise das actitudes sexuais que a sociedade admite e condena	-Observación de actitudes sexistas no centro escolar, na casa, na sociedade...	-Búsqueda de información sobre temas relacionados co cárcere -Plantexamento de solucións democráticas a situacións de violencia e intolerancia	procedementos
AVALIACIÓN INICIAL	Enquisa sobre opinións acerca de: -Anticoncepción -Aborto -Homosexualidade	Enquisa sobre diferentes actitudes sexistas	Enquisa sobre actitudes violentas e intolerantes	Visionado varias veces Posta en común en pequenos ou grandes grupos
ACTITUDES	De respecto ao diferente	De autoestima	De tolerancia	actitudes
ACTIVIDADES	-Información acerca dos anticonceptivos, sexualidade -Análise das actitudes de intolerancia cara as opcións sexuais minoritarias	-Debate sobre a relación entre: -Traballo doméstico, dobre xornada, dereito constitucional ó traballo ... -Prostitución, paro, trata de brancas -Alternativas persoais acerca do tratado neste tema -Debate sobre valores masculinos e femininos	De tolerancia	Valoración da linguaxe audiovisual como unha forma de comunicación Actitude crítica e reflexiva ante o diaporama
				avaliación
				Recollida de postas en común

ANÁLISE DA IMAXE